ПОКЛОНИ И ОТКУПИ

DONATIONS AND ACQUISITIONS

УДК 730:929 Јовановић С.
069.51:73/77(497.11)

Снежана Цветковић

Поклон-скулптуре Селимира Јовановића у збирци ликовне уметности Музеја у Смедереву

Апстракт: Рад се бави скулпторским делима Селимира Јовановића Селета која се чувају у Збирци ликовне уметности Музеја у Смедереву. Селимир Јовановић (1926–2010) био је први смедеревски академски образован вајар и значајан уметник у савременој југословенској/српској уметности. Међу делима овог уметника поклоњених уметничком фонду смедеревског музеја најзаступљеније су скулптуре на музичке теме, следе портрети, рељефи и плакете карактеристични за његову уметност. По значају се издвајају радови којима је по завршетку студија награђен Париском наградом.

Кључне речи: Селимир Селе Јовановић, скулптор, поклони, скулптура – музика, портрети, рељефи, плакете.

У ликовној култури модерног Смедерева посебно место припада скулптору Селимиру Селету Јовановићу (Крњево, 1926 – Смедерево, 2010). Његова уметност не само да је обележила смедеревски ликовни живот у другој половини 20. века већ заузима значајно место у савременој југословенској/српској скулптури.

Академију ликовних уметности у Београду, вајарски одсек, завршио је 1960. године у класи професора Сретена Стојановића. Као добитник угледне Париске награде, по завршетку студија провео је месец дана у Француској на стручном усавршавању. Исте године се запослио као професор ликовне културе у смедеревској Гимназији, да би од 1976. године наставио да ради у статусу слободног уметника. Његов атеље налазио

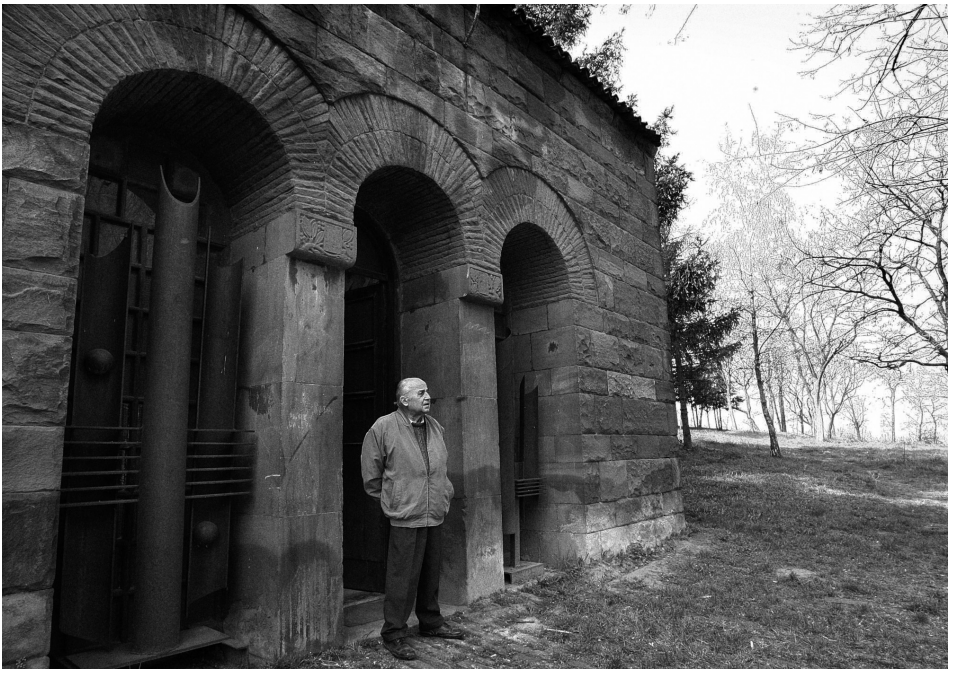

Сл. 1 – Селимир Јовановић испред атељеа у Пионирском парку, после 2000, Смедерево; фото: Владимир Гогић

се у Пионирском парку у ревитализованој капели некадашњег немачког ратног гробља.[1]

Прву самосталну изложбу приредио је у Смедереву 1962. године у Народној библиотеци са академским сликарем Муслимом Мулићијем. Уследила је самостална изложба 1965. године у Центру за рекреацију Железаре у Смедереву[2]. Било је изложено шеснаест скулптура, међу њима: *Умируħи Орфеј, Сизиф, Бик, Водоноша, Протест,* теме које ће бити присутне у потоњем уметниковом полувековном раду. Уметност Селимира Јовановића надовезује се на праксу југословенске скулптуре прве половине 20. века, са основама у класичној фигуративној пластици. Осећање мере и склада античке скулптуре удахнули су опусу Селимира Јовановића трајно обележје класично-монументалног. У фокусу његових интересовања опстајала су вечна људска питања, међу којима су иску-

1 Б. Дукић, *Немачко ратно гробље у Смедереву*, Смедерево 2010.

2 *Селе Јовановић – скулптура,* Центар за рекреацију Железаре Смедерево, деплијан, Смедерево, 7. октобар 1965.

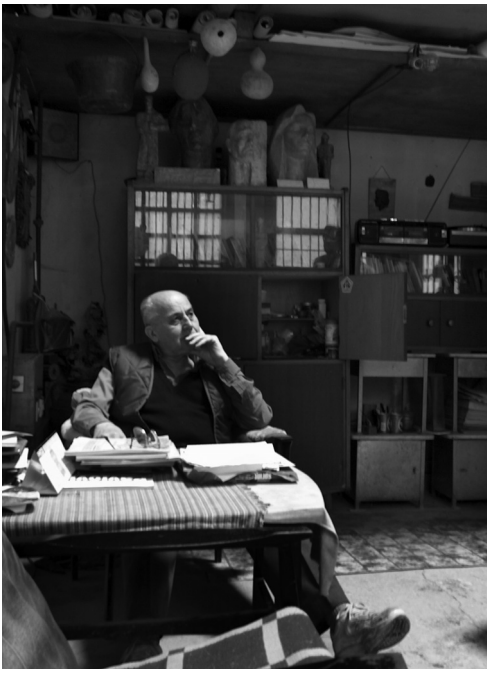

Сл. 2 – Селимир Јовановић у атељеу у Пионирском парку, после 2000, Смедерево; фото: Дејан Радовановић

шење, издржљивост, упорност, посвећеност; такође, Јовановић ствара митолошке композиције са коренима у архајској пластици и показује привржености музици, која је у једном тренутку довела до еволуирања скулптуре у музику.

Уследила је потом самостална изложба Селимира Јовановића у београдској Галерији улус-а 1967. године.[3] У истом изложбеном простору, он ће излагати три године касније, када је први пут представио скулптуре на музичке теме, као јединствен екскурс у југословенској/српској уметничкој пракси.[4] Скулптура – музика ће и надаље заузимати важно место у ликовном промишљању Селимира Јовановића, тако да са уметничким фотографом Тихомиром Пинтером 1974. године у смедеревском музеју излаже челичне скулптуре на музичке теме.

На репрезентативној изложби *Медаље и плакете XX века*, коју је приредио Народни музеј у Београду 1981. године, била су изложена и дела Селимира Јовановића.[5]

У Галерији Дома културе у Смедереву 1983. године приредиће самосталну изложбу челичних скулптура на музичке теме.[6]

---

3 *Селимир Јовановић Селе – скулптура,* 1–10. март 1967, улус Београд, деплијан

4 *II самостална изложба скулптуре Селимира Јовановића Селета у Београду*, Галерија Удружења ликовних уметника Србије, 1–10. мај 1970, деплијан; П. В. „Кроз београдске ликовне галерије: Скулптуре Селимира Јовановића“, Политика, 9. мај 1970.

5 И. Суботић, *Медаље и плакете XX века,* власништво Народног музеја у Београду и аутора, Галерија градског музеја у Суботици, 17. септембар – 5. октобар 1981, каталог изложбе

6 *Селимир Јовановић Селе,* Скулптура, Галерија Дома културе Смедерево, 13–31. октобар 1983, деплијан

Портрет је константно био присутан у уметности Селимира Јовановића, као класична форма или као модеран психолошки портрет. Од 1967. године редовно је излагао на изложбама југословенског портрета у Тузли. У смедеревском Музеју прву изложбу портрета приредио је 1995. године.[7]

Ретроспективна изложба већ зрелог уметника Селимира Јовановића приређена је 1999. године у Галерији Музеја у Смедереву.[8] Тада је изложио шездесет и једно дело, међу којима су били: *Сизиф*, *Бик*, *Виолончелиста*, *Икаров пад*, *Ливац*, скулптура – музика и плакете (*Смедеревски Орфеј*, *Димитрије Давидовић* итд.).

Током наредних пет година у интимној атмосфери уметниковог атељеа у Пионирском парку, у коме је свакодневно радио, настајали су мала пластика и рељефи на музичке теме. На фигуринама готово камерног формата уметник је анализирао феномен „леве вертикале". Дела која су настала у овом периоду била су представљена на самосталној изложби овог аутора приређеној у Градској галерији у Смедереву 2004. године.[9] Прва на списку изложених дела била је скулптура *Сизиф III миленијума,* као главна тема ове поставке и уопште укупног уметниковог опуса, док су корифеји изложбе биле скулптуре *Загрљај*, *Трудница*, *Мајка и дете*, као скулпторски триптих глорификације љубави.

Последња ретроспективна изложба Селимира Јовановића организована је поводом Дана Музеја у Смедереву 2008. године у Галерији савремене уметности.[10]

Уметничка дела Селимира Јовановића чувају се или су изложена у кругу фабрике *Желвоз* у Смедереву, у канцеларијским просторијама зграде управе Града Смедерева, ликовним фондовима Центра за културу и Музеја у Смедереву, Народном музеју у Смедеревској Паланци, Народ-

7 В. Хорват, *Селимир Јовановић Селе, Портрети,* Музеј у Смедереву, 31. март – 24. април 1995, каталог изложбе

8 В. Хорват, *Селимир Јовановић Селе,* Скулптура ретроспектива, Музеј у Смедереву, 14–30. септембар 1999, каталог изложбе; С. Г., „Деценије уметничког стваралаштва", *Наш глас,* 21. септембар 1999, Смедерево

9 С. Цветковић, *Селимир Јовановић Селе, Скулптуре и рељефи,* Градска галерија Смедерево, 30. 9–30. 10. 2004, каталог изложбе; С. Цветковић, „Скулптуре Селимира Јовановића Селета", *Смедеревска седмица,* 24. септембар 2004, Смедерево; С. Цветковић, „Сизиф трећег миленијума", *Смедеревска седмица,* 8. октобар 2004, Смедерево; С. Г., „Нова ликовна симфонија", *Наш глас,* 5. октобар 2004, Смедерево; С. Цветковић, „Скулптуре и рељефи Селимира Јовановића Селета", *Mons Aureus – часопис за књижевност, уметност и друштвена питања,* 5–6/2004, 253–255.

10 В. Хорват, Селимир Јовановић Селе, Ретроспектива, 11. април – 11. мај 2008, Галерија савремене уметности Смедерево, каталог

ном музеју у Београду, Галерији југословенског портрета у Тузли, као и у другим музејима и приватним колекцијама у земљи и иностранству. Скулптура *Орач* (1973) у Великој Плани и фонтана *Сунце* (1988) у Смедеревској Паланци припадају капиталним остварењима Селимира Јовановића. Споменик по коме ће га Смедеревци памтити јесте Споменик жртвама петојунске катастрофе, који је 1973. године постављен у парку између Музеја у Смедереву и Железничке станице, непосредно уз место овог трагичног догађаја.

Поклони Збирци ликовне уметности Музеја у Смедереву

Током свог полувековног скулпторског труда, Селимир Јовановић имао је посебан однос према Музеју у Смедереву и његовим збиркама, чинећи повремене поклоне овој установи културе. Прву скулптуру поклонио је смедеревском Музеју 1976. године, да би до 2005. године укупан број поклоњених скулптура износио једанаест. Након смрти Селимира Јовановића, 2010. године, његова породица даривала је смедеревском Музеју укупно двадесет и шест скулптура и рељефа овог уметника. Уколико поклоњене скулптуре Селимира Јовановића смедеревском Музеју, које се чувају у Збирци ликовне уметности, анализирамо као целину у стваралаштву овог уметника, уочавамо да је међу њима највише скулптура на музичке теме, и да на основу њих можемо разумети ову област уметникових интересовања, док неколико портрета и рељефа само делимично осветљавају његову снажну уметничку личност.

Портрети

Прва на списку поклоњених скулптура Селимира Јовановића јесте портрет у гипсу под називом *Не*[11], из 1965. године, који припада његовом познатом циклусу радова под називом *Протест*. Овај циклус настао је као реакција на последице које је изазвала атомска бомба бачена на јапански град Хирошиму 1945. године. Гротескна физионимија и аналитичка представа указују на сведен, лапидаран стил Селимира Јовановића, којим је изражавао најдубље емоције. Портрет *Чича Јован*[12] има посебно важно

11 Селимир Јовановић, *Не*, 1965, гипс, 40 × 20 × 20 цм, инв. бр. 179
12 Селимир Јовановић, Чича Јован, 1960, гипс, 26 × 22 × 24 цм, инв. бр. 255

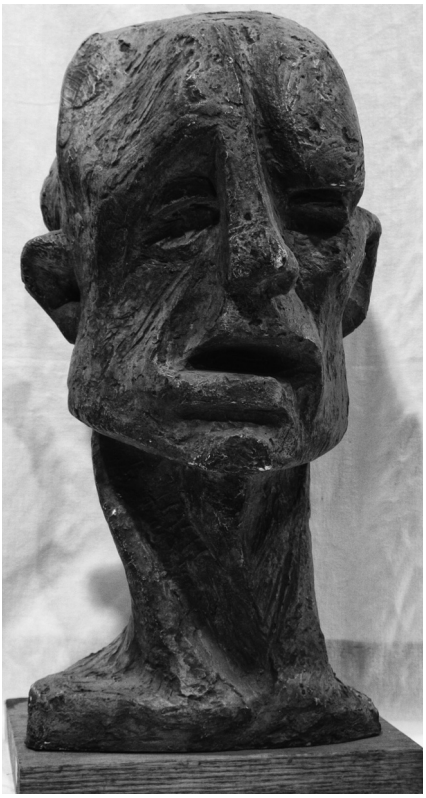

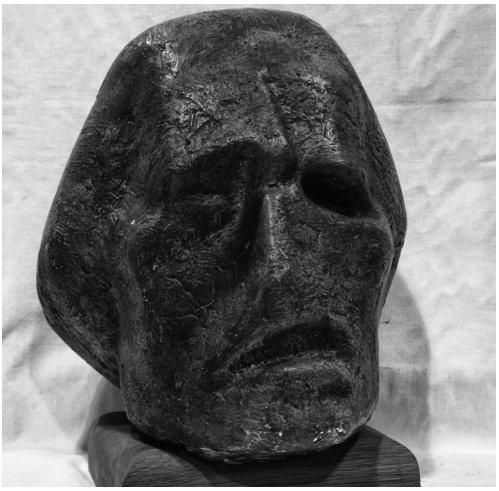

Сл. 4 – Селимир Јовановић, *Чича Јован*, 1960, гипс, 26 × 22 × 24 цм, инв. бр. 255

Сл. 3 – Селимир Јовановић, *Не*, 1965, гипс, 40 × 20 × 20 цм, инв. бр. 79

место у Збирци ликовне уметности смедеревског музеја с обзиром да је, између осталих дела, и он уметнику донео Париску награду. Овај експресивно-психолошки портрет у камену чува се у Галерији југословенског портрета у Тузли, такође као поклон уметника, док је смедеревски примерак у гипсу. Бронзани барељефни портрети *Димитрија Давидовића*[13], који је сахрањен на Старом гробљу у Смедереву, као и портрет *Леонтија Павловића*,[14] дугогодишњег управника Музеја у Смедереву, извајани су реалистично, с тим што је први у духу класичне уметности, а други у стилу модерног психолошког портрета. Класичну форму има и бронзана

13 Селимир Јовановић, 1984, бронза/барељеф, г–31 цм, инв. бр. 248. Музеј у Смедереву поседује два бронзана примерка овог портрета.

14 Селимир Јовановић, *Портрет Леонтија Павловића*, бронза/барељеф, г–27,5 цм, инв. бр. 258. Музеј у Смедереву поседује два бронзана примерка овог портрета. Један од њих постављен је на зиду у предворју Музеја у Смедереву 2003. године, док је други добијен на поклон из оставштине Селимира Јовановића 2010. године (инв. бр. 321).

Сл. 5 – Селимир Јовановић, *Портрет Димитрија Давидовића*, 1984, бронза/барељеф, г–31 цм, инв. бр. 248

Сл. 6 – Селимир Јовановић, *Портрет Леонтија Павловића*, бронза/барељеф, г–27,5 цм, инв. бр. 321

Сл. 7 – Селимир Јовановић, *Десимир Ђурађ Бранковић*, бронза, 25×12×7 цм, инв. бр. 249

Сл. 8 – Селимир Јовановић, *Портрет Јована Јанићијевића*, 1975, гипс, 48×18×16 цм, инв. бр. 252

Сл. 9 – Селимир Јовановић, *Портрет Сергеја Јесењина*, 1975, гипс, 54×24×17 цм, инв. бр. 251

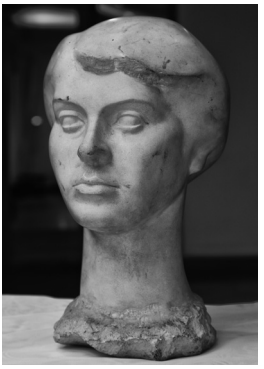

Сл. 10 – Селимир Јовановић, *Женски портрет*, око 1995, мермер, 35×20×15 цм, инв. бр. 323

биста *Десīоша Ђурђа Бранковића*[15], вајана у духу реализма, а по угледању на лик овог владара представљен на Есфигменској повељи 1429. године. Портретна биста *Јована Јанићијевића*[16], народног хероја из Другог светског рата, вајана за хол Гимназије у Смедереву, има све карактеристике типичне за бисте оваквих намена. Модеран и експресионистички јесте портрет прослављеног руског песника Сергеја Јесењина.[17] Лепота портретске уметности Селимира Јовановића у свој својој елеганцији и чистом естетском изразу најочигледнија је на *Женском йорīрешу*[18] од мермера из 1995. године, који је био изложен на ретроспективној изложби портрета овог аутора приређеној управо исте године у Музеју у Смедереву. На наведеној изложби били су изложени и портрети *Серīеја Јесењина*, *Јована Јанићијевића*, *Чича Јована*, *Десīоша Ђурђа Бранковића*, *Димиīрија Давидовића* и *Леонīија Павловића*.[19] Уочљиво је да је Селимир Јовановић портретисао личности како из историје Смедерева, тако и своје савременике.

Рељефи

Међу поклоњеним скулптурама изузетно значајно место има гипсани рељеф *Рањеници*[20], који је такође имао значајну улогу у добијању Париске награде по завршетку Академије. Овај рељеф одликују линеарност и експресивност израза, карактеристични за овај временски период. Посебно место припада и скици за гипсани рељеф *Сīоменик жрīвама ексīлозије 5. јуна 1941. īодине*[21], у коме је Селимир Јовановић у потпуности изразио свој сведени, лапидарни, аналитички приступ херојско-монументалним темама, каква је свакако био овај трагични догађај.

15 Селимир Јовановић, *Десīоī Ђурађ Бранковић*, бронза, 25×12×7 цм, инв. бр. 249
16 Селимир Јовановић, *Порīреī Јована Јанићијевића*, 1975, гипс, 48×18×16 цм, инв. бр. 252
17 Селимир Јовановић, *Порīреī Серīеја Јесењина*, 1975, гипс, 54×24×17 цм, инв. бр. 251
18 Селимир Јовановић, *Женски йорīреī*, око 1995, мермер, 35×20×15 цм, инв. бр. 323.
19 В. Хорват, *Селимир Јовановић Селе – Порīрейи,* Музеј у Смедереву, 31. 3–24. 4. 1995, Смедерево, каталог изложбе
20 Селимир Јовановић, *Рањеници*, 1960, рељеф/гипс, 67×154 цм, инв. бр. 253
21 Селимир Јовановић, *Сīоменик жрīвама ексīлозије 5. јуна 1941*, рељеф/гипс, 19×57,5 цм, инв. бр. 254

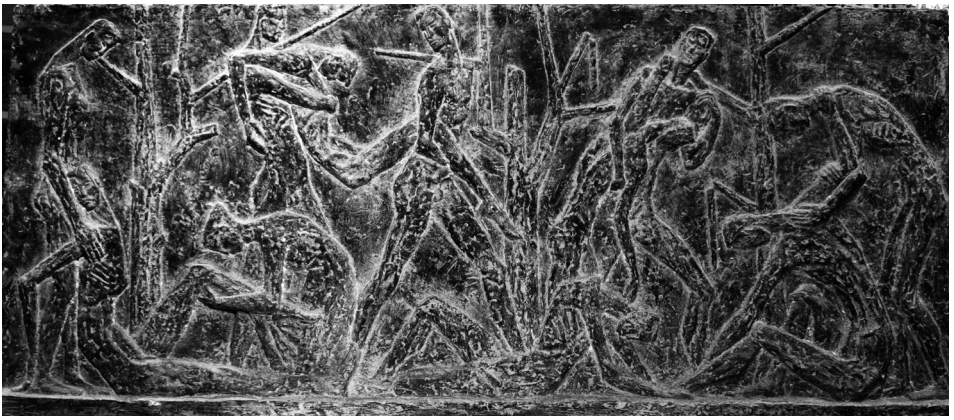

Сл. 11 – Селимир Јовановић, *Рањеници*, 1960, рељеф/гипс, 67×154 цм, инв. бр. 253

Сл. 12 – Селимир Јовановић, Предложак за рељеф постављен на јужној страни Споменика жртвама експлозије 5. јуна 1941, рељеф/гипс, 19×57,5 цм, инв. бр. 254

Плакете

Међу уметничким делима Селимира Јовановића која су постхумно поклоњена смедеревском Музеју 2010. године налазе се и две плакете: *Смедеревски Орфеј*[22] и *Плакета куд Обилић 1926–1996*.[23] Плакета *Смедеревски Орфеј* додељује се уз награду *Смедеревски Орфеј*, која је установљена 1970. године на Првом фестивалу поезије *Смедеревска песничка јесен*. Ова плакета је била изложена на ретроспективној изложби дела Селимира Јовановића 1999. године.[24]

22 Селимир Јовановић, *Смедеревски Орфеј*, 1970, бронза/плакета, r–10 цм, инв. бр. 320.
23 Селимир Јовановић, *куд Обилић 1926–1996*, 1996, бронза/плакета, r–27 цм, инв. бр. 322
24 В. Хорват, *Селимир Јовановић Селе,* Скулптура ретроспектива, Музеј у Смедереву, 14–30. септембар 1999, каталог изложбе

Сл. 13 – Селимир Јовановић, *Смедеревски орфеј*, 1970, бронза/плакета, r–10 цм, инв. бр. 320

Сл. 14 – Селимир Јовановић, *куд Обилић 1926–1996*, 1996, бронза/плакета, r–27 цм, инв. бр. 322

Скулптура – музика

У скулпторској оставштини Селимира Јовановића у смедеревском музеју преовладавају скулптуре на музичке теме, пластични израз који је окупирао овог уметника током читавог стваралачког века. Међу првим поклонима овог израза била је *Симфонијска поема број 13* из циклуса *Сунце*,[25] а затим *Соната V*[26], добијена на поклон након изложбе приређене 2004. године.[27] *Симфонијска поема број 13* била је изложена на самосталној изложби Селимира Јовановића 1983. године у Галерији Дома културе у Смедереву.[28] Постхумно, смедеревски музеј дариван је са још двадесет

25 Селимир Јовановић, *Симфонијска поема број 13* из циклуса Сунце, око 1983, h–220 цм, челик, инв. бр. 281

26 Селимир Јовановић, *Соната V*, 2004, бронза, 75 × 29 цм, инв. бр. 277

27 С. Цветковић, *Селимир Јовановић Селе, Скулптуре и рељефи,* Градска галерија Смедерево, 30. 9 – 30. 10. 2004, каталог изложбе

28 Селимир Јовановић Селе, Скулптура, Галерија Дома културе Смедерево, 13–31. октобар 1983, деплијан

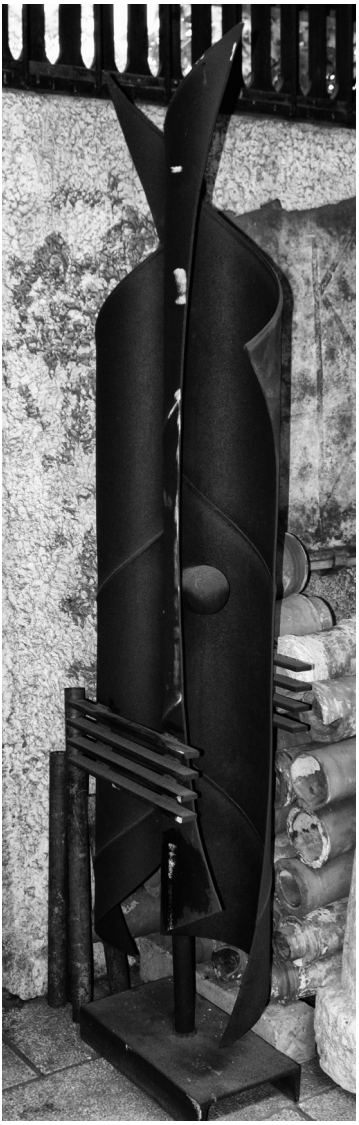

Сл. 15 – Селимир Јовановић, *Симфонијска поема број 13* из циклуса „Сунце“, око 1983, h–220 цм, челик, инв. бр. 281

Сл. 16 – Селимир Јовановић, *Соната V*, 2004, бронза, 75×29 цм, инв. бр. 277

Сл. 17 – Селимир Јовановић, *Етида 11*, 1987/90, бронза, 37×22 цм, инв. бр. 324/325

Сл. 18 – Селимир Јовановић, *Етида 1*, 1987/90, бронза, 56×23 цм, инв. бр. 327

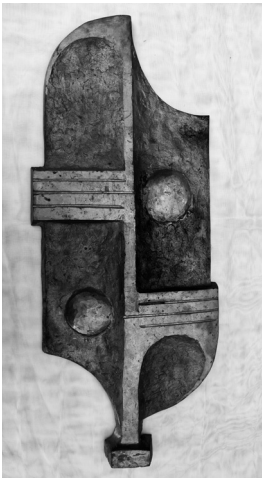

Сл. 19 – Селимир Јовановић, *Соната*, око 1987, бронза, 63×30 цм, инв. бр. 331

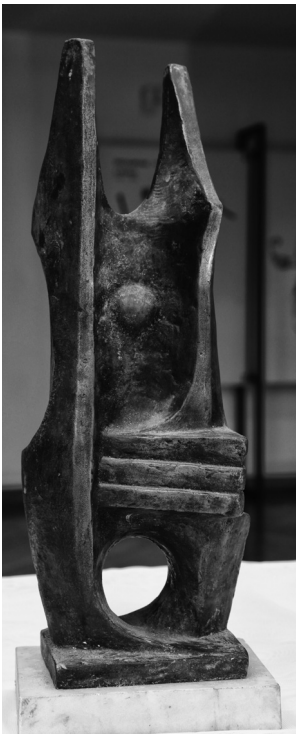

Сл. 20 – Селимир Јовановић, *Сонатина III*, 1978, бронза, 40×18×14 цм, инв. бр. 328

Сл. 21 – Селимир Јовановић, *Сонатина VI*, 1978, бронза, 46×16×14 цм, инв. бр. 329

и две скулптуре на музичке теме.[29] Међу њима су *етиде*[30], *сонатине*[31] и *музички рељефи* настајали у временском периоду од 1978. до 1990. године.[32] На ретроспективним изложбама Селимира Јовановића – првој, која

29 Поклон је 1. децембра 2010. године предао син Селимира Јовановића, господин Милутин Јовановић из Смедерева. Поменимо да су ове скулптуре биле отуђене из атељеа Селимира Јовановића, а Музеју су предате као поклон након полицијске интервенције у којој су пронађене. Скулптуре – рељефи на музичке теме су током крађе скинуте са дрвених носача на којима су биле распоређене по замисли уметника, који је на овај начин формирао оригиналне ликовно-музичке композиције

30 Селимир Јовановић, *Етида II*, 1987/90, бронза, 37×22 цм, инв. бр. 324; *Етида II*, 1987/90, бронза, 37×22 цм, инв. бр. 325; *Етида I*, 1987/90, бронза, 56×23 цм, инв. бр. 327; *Етида*, око 1987, бронза, 63×30 цм, инв. бр. 331

31 Селимир Јовановић, *Сонатина III*, 1978, бронза, 40×18×14 цм, инв. бр. 328; *Сонатина IV*, 1978, бронза, 43×16×14 цм, инв. бр. 329

32 Селимир Јовановић, *Музички рељеф*, око 1987, бронза, 38×32 цм, инв. бр. 326; Кружни рељеф на музичке теме, г–42 цм, инв. бр. 330; *Рељеф I*, бронза, 1987/90, 16×10 цм, инв. бр. 306–312; *Рељеф V*, бронза, 1987/90, 10×19 цм, инв. бр. 313–319

Сл. 22 – Селимир Јовановић, *Музички рељеф*, око 1987, бронза, 38×32 цм, инв. бр. 326

Сл. 23 – Селимир Јовановић, *Кружни рељеф на музичке теме*, бронза, г–42 цм, инв. бр. 330

је приређена 1999. године, и на изложби из 2008. године, већина ових скулптура је била изложена и публикована у пратећим изложбеним каталозима.[33]

Закључак

У Збирци ликовне уметности Музеја у Смедереву чува се укупно тридесет и седам скулптура Селимира Јовановића, од којих је једанаест добијено на поклон од аутора у временском периоду од 1976. до 2005. године, док је постхумно, 2010. године, његова породица даривала смедеревском Музеју још двадесет и шест скулптура. Веома је значајно што се међу поклоњеним делима налазе скулптуре за које је Селимир Јовановић добио Париску награду 1960. године, портретна биста *Чича Јован* и рељеф *Рањеници*. Готово све ове скулптуре биле су излагане на самосталним изложбама овог аутора. Скулпторска оставштина Селимира Јовановића у смедеревском Музеју може се поделити у две групе неједнаке по броју

33 В. Хорват, *Селимир Јовановић Селе, Скулптура ретроспектива*, Музеј у Смедереву, 14–30. септембар 1999, каталог изложбе В. Хорват, Селимир Јовановић Селе, *Ретроспектива*, 11. април – 11. мај 2008, Галерија савремене уметности Смедерево, каталог

Сл. 24–30 – Селимир Јовановић, *Рељеф 1*, бронза, 1987/90, 16 × 10 цм, инв. бр. 306–312

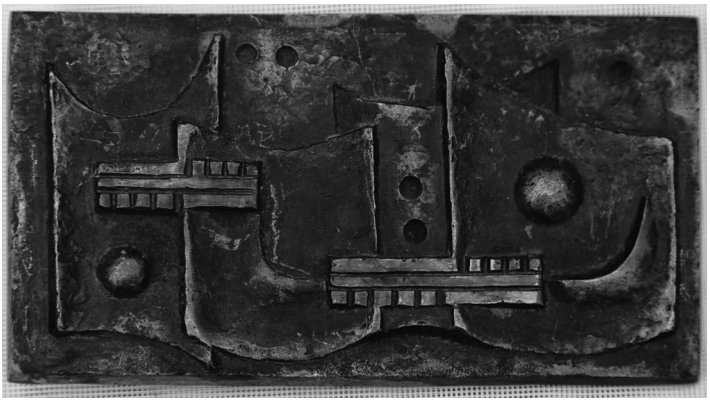

Сл. 31–32 – Селимир Јовановић, *Рељеф V*, бронза, 1987/90, 10 × 19 цм, инв. бр. 313–314

и садржају експоната. У првој, мањој, чувају се портрети, рељефи и плакете, на основу којих се тек донекле могу читати кључне карактеристике његове у основи класично-монументалне уметности. У другој, знатно бројнијој групи, чувају се визуелизоване форме скулптуре – музике, којој је Селимир Јовановић био неуморно посвећен током свих пет деценија уметничког изражавања, и на основу којих се може стећи јасан увид у овај сегмент његове стваралачке праксе.

Белешка о аутору:
Мр Снежана Цветковић, виши кустос
Музеј у Смедереву, *snezana@muzejsd.org*

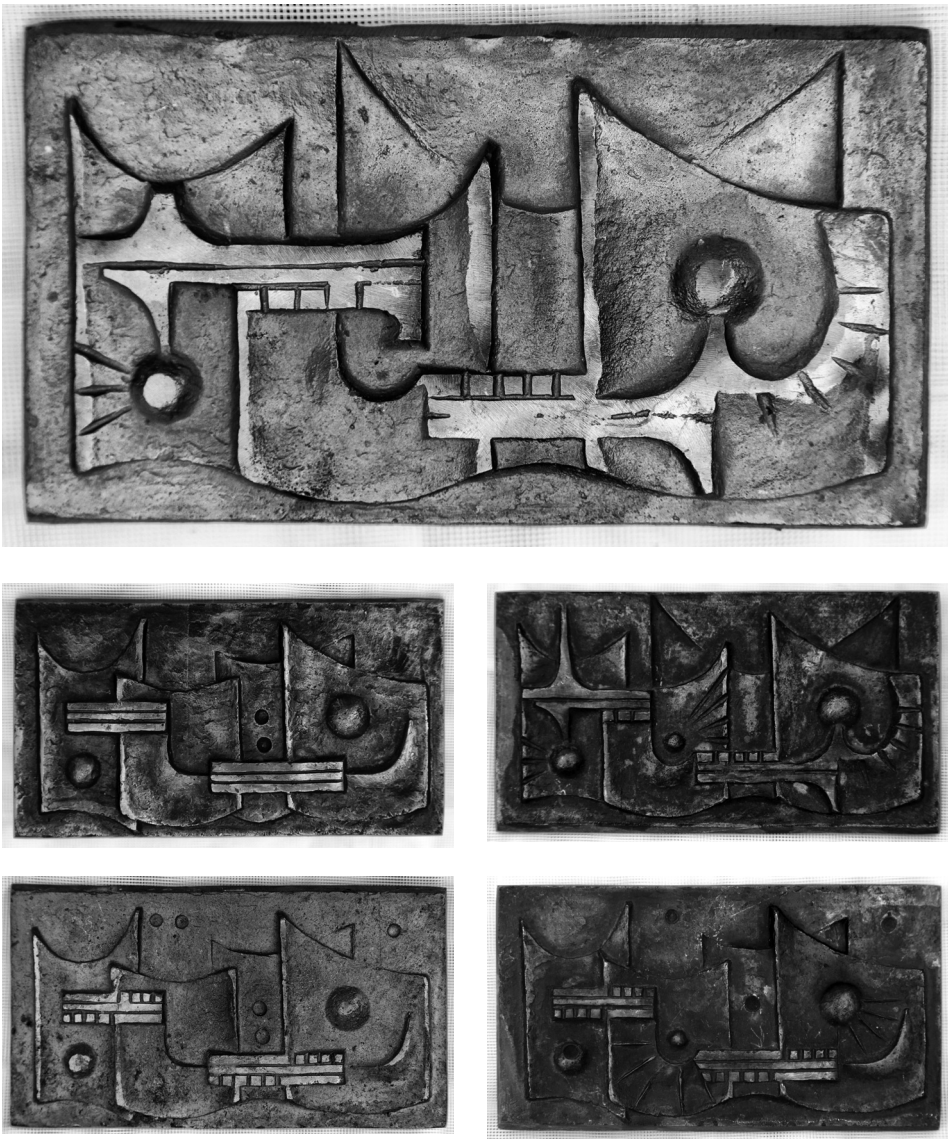

Сл. 33–37 – Селимир Јовановић, *Рељеф IX*, бронза, 1987/90, 10×19 цм, инв. бр. 315–319

Summary

Snežana Cvetković

Donated sculptures by Selimir Jovanović in the Collection of Fine Arts in the Museum in Smederevo

In the cultural life of modern Smederevo when the fine arts are concerned particular place belongs to the sculptor Selimir Sele Jovanović (Krnjevo 1926 – Smederevo 2010). His art marked to the great extent Smederevo cultural life in the second half of the 20th century and had an important place in contemporary Yugoslav/Serbian sculpture. He graduated from the Academy of Fine Arts in Belgrade in 1960 in the class of Professor Sreten Stojanović. As the winner of the Paris award he spent after graduation one month in France on a scholarly trip. In the same year he started to work as professor of fine arts in the Smederevo Secondary school and from 1976 he continued his activity as independent artist in his atelier in Pionirski Park, the revitalized chapel of the German military cemetery. Among his most important works are the sculptures: *Dying Orpheus, Sisyphus, Bull, Icarus, the Violoncello Player*, many portraits and sculptures of music themes as well as the monument to the victims of explosion of the 5th of June 1941 in Smederevo. He had two retrospective exhibitions in Smederevo, in 1999 and 2008. During his sculptural work lasting half a century he had special relations with the Museum in Smederevo and donated in his lifetime eleven sculptures, while his family after his death donated another twenty-six sculptures. Among the donated works are mostly the sculptures on musical themes, then few portraits, reliefs and medals. It is of particular importance that among the donated works are those awarded with the Paris award like the portrait bust of *Čiča Jovan* and the relief *The Wounded*.

The donated sculptures by Selimir Jovanović are housed in the Collection of Fine Arts in the Museum in Smederevo.

About the Author:

Snežana Cvetković M.A., senior curator
Museum in Smederevo, *snezana@muzejsd.org*